

kā starptautiska problēma – “Baltijas jūras mēris”, kas turklāt sarežģīja attiecības ar citām valstīm, sevišķi Somiju. Spirta kontrabandas apkarošanas apmērus Igaunijā raksturo fakts, ka tā veidoja $\frac{3}{4}$ no robežas sargājošo iestāžu darbības pasākumiem. Atainotas robežsardzes sadursmes ar kontrabandistiem, kas nereti izvērās apšaudēs. Tāpat izsekoti Somijas jūras robežsardzes pret kontrabandistiem vērstie pasākumi un tās sadarbība ar Igaunijas attiecīgajiem dienestiem, apkarojot spirta kontrabandu Baltijas jūrā. Sniegti fakti par korupciju robežsardzē un muitā. Sadaļā “Noziegums un sods” apkopotu materiāli par kontrabandistiem piespriestiem sodiem – to apmēriem un izciešanas apstākļiem.

Interesants ir apskata noslēgumā sniegtais spirta kontrabandas vērtējums no kultūras vēstures viedokļa. Tai bija arī sava veida pozitīvas sekas, kas izpaudās savstarpējos kultūras aizguvumos. Spirta kontrabanda kā viena no apmaiņas tirdzniecības nozarēm, kaut arī bija nelegāla, sekmēja igauņu un somu piekrastes iedzīvotāju sakarus – laulības, aizguvumus valodā, apģērbā, ēdienā u.c., kas bagātināja vietējo garīgo un materiālo kultūru.

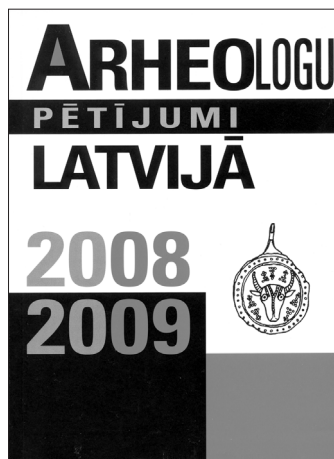
Grāmatas noslēgumā, vērtējot spirta kontrabandas apjomu un izpausmi Baltijas jūrā starpkaru laikā kopumā, autors atzīst tās profesionālu raksturu un atbilstību organizētai noziedzībai. No tā izriet secinājums: aizgājušo laiku spirta kontrabandā var meklēt saknes narkotiku kontrabandai Baltijas jūrā mūsdienās.

Vērā ņemami grāmatas pielikumi: plašie avotu un literatūras saraksti, skaitļi un tabulas, kas raksturo spirta kontrabandu Igaunijā un Somijā. Izdevums satur arī bagātīgu vizuālo informāciju – fotogrāfijas, kartes un dokumentus, kas būtiski papildina izklāstu. Igauņu valodas nepratējus ar grāmatas saturu iepazīstina kopsavilkums angļu valodā. Latvijas lasītājiem iepazīties ar pētījumu būtu sevišķi nozīmīgi – daudzos gadījumos aprakstītās norises skāra arī Latvijas ūdeņus un krastus.

Linda Dumpe

Arheologu pētījumi Latvijā
2008–2009 / Sast. J. Urtāns,
I. Virse. – Rīga: Nordik, 2010. –
285 lpp.: il.

Latvijas Arheologu biedrības nule publicētais izdevums, kurš ar nosaukumu “Arheologu pētījumi Latvijā” iznāk kopš 2000. gada, nomainot no 1972. gada izdotos “Zinātniskās atskaites sesijas materiālus par arheologu pētījumu rezultātiem” un pirms tam no 1959. gada izdotās “Referātu tēzes zinātniskai sesijai”, šogad ir īpaši biezs. Šoreiz krājumu laidis klajā apgāds “Nordik”, mainījies arī vāka un titullapas noformējums.

Aiz izdevuma redkolēģijas ievadvārdiem hronoloģiskā secībā pa laikmetiem kārtotas arheologu rūpīgi sagatavotās tēzes, kas aptver veselas 233 lappuses: akmens un bronzas laikmets aizņem tikai astoto daļu no kopējā lappušu skaita, dzelzs laikmeta pētījumi – nedaudz vairāk, bet viss pārējais teksta apjoms attiecināms uz viduslaikiem un jaunajiem laikiem. Nodaļu ietvaros arheoloģisko izrakumu veicēju uzvārdu alfabētiskā secībā sakārtotās pētījumu pārskatu tēzes dod iespēju iegūt īsu, tomēr pārskatāmu informāciju par pētītajiem objektiem. Tās sniedz arī ieskatu par darba apjomu un iegūtajiem rezultātiem. Īpaši izteiksmīga ir secinājumu daļa, aiz kuras seko autoru sagatavotie kopsavilkumi Valda Bērziņa tulkojumā angļu valodā.

Akmens un bronzas laikmets. Akmens laikmeta arheoloģisko objektu izrakumi tika veikti, turpinot risināt divas galvenās tēmas par mezolīta un neolīta apdzīvotību un tās raksturu, Burtnieku ezera piekrastē izceļot apbedīšanas tradīciju, bet Lubāna mitrājā – apmetņu pētījumus. Šim daudzšķautņainajām tēmām ir iestrāde jau vairāku desmit gadu garumā.

Tādi ir ilggadējie Franča un Ilgas Zagorsku vadītie **Zvejnieku arheoloģiskā kompleksa** pētījumi Burtnieku ezera piekrastē, kur pēdējos divos gados darbi Ilgas Zagorskas un Valda Bērziņa vadībā norisa divās mezolīta apmetnēs 40 m² lielā platībā, kā arī kopā ar Lundas universitātes profesoru Larsu Larsonu – Zvejnieku kapulaukā.

Pētījumi tika organizēti arī divās Lubāna klānu apmetnēs – **Aboras vēla neolīta un Suļkas vidējā neolīta apmetnē**. Darbu uzdevums bija jaunu radioaktīvā oglekļa u.c. analīžu paraugu savākšana, kā arī digitālās fotokameras *FinePix S9000* izmantošana apmetnes stratigrāfijas fiksācijai. Jaunieģūtie pieci Aboras apmetnes ¹⁴C datējumi jau daļēji publicēti BAR internacionālā izdevuma slejās sakarā ar šajā apmetnē iegūto divu no raga gatavotu antropomorfo skulptūru publikāciju.

Pārbaudes izrakumus **Priedaines neolīta apmetnes** mitrzemes daļā Jūrmalas pilsētas teritorijā veicis Valdis Bērziņš, kurš 6 m² lielā laukumā atklājis apmetnes piekrastes zonu kūdrā līdz 0,9 m dziļumam, kur saglabājušies apmetnes iedzīvotāju izmestie sadzīves priekšmeti, to vidū arī unikāli koka rīki.

Savukārt Ināra Kuniga turpinājusi 2002. gadā uzsāktos arheoloģiskos izrakumus **bronzas laikmeta Rušenicas pilskalnā**, atsedzot 114 m² lielu teritoriju (pavisam izpētīti 472 m²). Pilskalnā atsegta divas pamatzemē iedziļinātas un viena virszemes tipa celtne. Dominē švikātās un gludās keramikas fragmenti. Tā kā vienā no celtnēm atklāta arī pavarda vieta, tad oglītes būtu izmantojamas radioaktīvā oglekļa vecuma noteikšanai, jo pilskalna datējums pašlaik ir ļoti izplūdis.

Dzelzs laikmets. Pēdējos divos gados ir turpināti **Mežītes pieminekļu kompleksa** pētījumi profesora Andreja Vaska un maģistres Elinas Guščikas vadībā, izpētot pilskalnā 24 m², apmetnē 64 m², Kalnenieku senkapos 20 m² un Mežītes kapulaukā 50 m² lielu teritoriju un secinot, ka Mežīte 11.–13. gs. bijis ievērojams apkārtnes centrs.

Izrakumos Siguldas **Krusta kalnā** 102,5 m² platībā iegūtie atradumi Egilam Jemeljanovam ļāvuši to hipotētiski uzskatīt par senāko apdzīvoto vietu šajā apkārtņē, datējot kalna apakšējos slāņus ar 4.–8. gadsimtu. Lībiešu apdzīvotība konstatēta 11.–13. gs., bet īpaši intensīva kalna apdzīvotība attiecināma tomēr uz vēlākiem gadsimtiem.

ka priekšpils bijusi izmantota galvenokārt saimnieciskām vajadzībām. Pie aizsargmūra konstatētas arī militāru aktivitāšu pēdas.

Dobeles pils palastā Mārtiņa Rušas vadībā 570 m² lielā platībā atsegta hercogistes perioda laikā izmantotās telpas saimnieciskajām vajadzībām, bet priekšpili līdzās dienvidu aizsargmūrim atsegta četras dažāda izmēra koka un trīs ķieģeļu ēkas, to skaitā arī pils pārvaldnieka māja.

Ropažu pili (celta 1322. gadā) Austras Engizeres un Vitolda Muižnieka vadībā 2008. gadā 75 m² lielā teritorijā veikto arheoloģisko izrakumu laikā noskaidrots, ka pils tornim ir bijusi četrstūrveida konstrukcija.

Pilsētu arheoloģiskie izrakumi. Rīgas arheoloģiskās izpētes jomā uzmanību saista Mārtiņa Lūsēna aktivitātes sakarā ar viņa 2005. gadā izstrādāto un ar VKPAI saskaņoto arheoloģisko izrakumu sagatavošanas un norises darbu projektu. Atbilstoši tam veikti arheoloģiskie izrakumi Rīgas upes vietā un Miesnieku ielā 4, kas atspoguļoti Ulda Kalēja pārskata tēzēs, kā arī Teātra ielas 5/7 izrakumi Mārtiņa Lūsēna vadībā.

Kā noskaidrojās arheoloģisko izrakumu laikā **Miesnieku ielā 4**, kur pētījumi veikti 70 m² lielā teritorijā līdz 3,5 m dziļumam, gruntsgabals bijis apbūvēts, sākot ar 13. gs. pirmo pusi. Tas noteikts LU LVI Dendrohronoloģijas laboratorijā, izmantojot paraugus no sešiem sienu baļķiem, kuru absolūtais datējums ir 1243. un 1245. gads. Virs šīm pirmajām ēkām būvētas jau mūra ēkas. Atsegts arī no apaļkokiem veidots ielas segums.

Savukārt arheoloģiskie pētījumi **Rīgas upes vietā** 780 m² lielā būvbedrē, iespējams, ir revidējuši 1938.–1939. gada izrakumu laikā izteikto pieņēmumu, ka ozolkoka pāļu rinda – upes pirmā kreisā krastmala – varētu būt veidota 13. gadsimtā. Pārējās atsegtais krastmalas konstrukcijas varētu būt attiecināmas uz 16. gs. otro pusi – 17. gadsimtu.

Daļa no valstī realizētajiem arheoloģiskās uzraudzības darbiem attiecas arī uz Rīgas teritoriju. Proti, tādi ir veikti 11. novembra krastmalā, krustojumā pie Bīskapa gātes un krustojumā pie Poļu gātes, Kungu ielas posmā starp Grēcinieku un Svaru ielu, kā arī Pils ielā 24, Doma laukumā 6, Jēkaba ielā 1 u.c. Baibas Eglājas, Mārtiņa Lūsēna un Ulda Kalēja vadībā.

Pilsētu pētniecība, protams, neaprobežojas ar Rīgu. Apsveicami, ka uzsākti darbi arī **Kuldīgā**. Kā liecina Mārtiņa Lūsēna arheoloģiskajos izrakumos Kalna ielā paņemto ogļu paraugu ¹⁴C absolūtie datējumi, Kuldīgas Kalna miesta apdzīvotības sākumu var attiecināt uz 12. gs. otro pusi – 13. gs. sākumu.

Savukārt **Valmieras senpilsētā** arheoloģiskos izrakumus veikusi Tatjana Berga 1215 m² lielā platībā, tur atklājot arī 52 monētu depoziātu, kas datējams ar laiku ap 1600. gadu.

Arheoloģiskos pētījumus Cēsu pilsētā vadījusi Zigrīda Apala, Rožu laukumā 355 m² platībā atsedzot statņņu konstrukcijā celto ēku paliekas, kuru baļķu vecumu noteicis LU LVI Dendrohronoloģijas laboratorijas vadītājs Māris Zunde. Tās ir pašlaik zināmās senākās koka ēkas Cēsīs, celtas 13. gs. 80. gados, pieļaujot iespēju, ka 13. gs. 40. gados šeit varējusi būt vēl agrāka celtne. Pārbaudes izrakumi Cēsīs tika veikti arī Pils ielā 1, bet uzraudzības darbi kopā ar Oskaru Ušpeli norisa sešās vietās.

Viduslaiku un jauno laiku kapu kompleksi. Ar nelielu nokavēšanos izdevuma slejās ir parādījušās Andra Celmiņa un Ilzes Reinfeldes pārskata

tēzes par pētījumiem **Rīgas Doma** kompleksa apbedīšanas vietās. 2006. gadā izrakumi notika Doma ziemeļu sānu jomā 32 m² lielā teritorijā, fiksējot 31 kapu, datējamu ar 17.–18. gadsimtu, 2009. gadā – Doma kapitulzālē 10,7 m² lielā teritorijā, konstatējot piecus neskartus apbedījumus un trīs pārrakto apbedījumu kaulu bedres.

Mārtiņa Lūsēna vadītajos arheoloģiskajos pētījumos **Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas** (celta 1592–1615) vietā izpētes zonā starp baznīcas Z un D sienu 400 m² lielā teritorijā atsegti vācu draudzei piederīgi 72 netraucēti apbedījumi trīs kārtās. Mirušie šeit guldīti līdz 1780. gadam. Atklātas arī deviņas turīgo dzimtu lielās kapenes. Precizēts arī kādreizējais draudzes telpas grīdas līmenis. Atrastās monētas aptvēra laiku no 16. gs. trešā ceturkšņa līdz 20. gs. pirmajai desmitgadei.

Arheoloģiskās izpētes darbos **Preiļu muižas kapelā** Antonijas Vilcānes vadībā noskaidrota kapelas pagrabstāva konstrukcija, kā arī tā vidū atklāta telpa ar kupolveida pārsegumu, kuras sienu apakšējā daļa būvēta no granītakmeņiem. Borhu dzimta kapelu izmantojusi nepilnus 100 gadus, tādēļ lielais skaits konstatēto apbedījumu nav saistāms ar šīs dzimtas piederīgajiem. Iespējams, ka kapela uzbūvēta senākas kapsētas vietā. Atrastais grezna tērpas fragments, kas norāda uz apbedītā piederību Maltas ordenim, varēja būt grāfa Heinriha Borha (1751–1835) apģērba paliekas.

Arheoloģiskajos izrakumos **Jūrkalnes Drēbnieku** senkapos Armanda Vijupa vadībā 137 m² lielā teritorijā atsegts 41 ar 15./16.–18. gs. datējams apbedījums. Pārskata tēzēm pievienots arī apbedījumu izvietojuma moderni noformēts plāns.

Viduslaiku kapsētās veikti arī aizsardzības izrakumi. Tādi notikuši Mārtiņa Rušas vadībā **Madonas viduslaiku kapsētā**, kur 103,5 m² platībā atsegti 83 skeletkapi, kas apglabāti laikā no 13. līdz 18. gadsimtam. Līdzīgi darbi veikti arī Tatjanas Bergas vadībā Rūjienas **Svētā Bērtuļa baznīcas** kapsētā, kur 11,2 m² lielā platībā atsegti desmit 15.–17. gs. apbedījumi.

Savukārt pārbaudes izrakumi Vitolda Muižnieka vadībā norisusi **Ropažu viduslaika baznīcas** kapsētā 12 m² lielā teritorijā, kur tika atsegti pieci apbedījumi, kuri attiecināmi uz periodu no 15./16. gs. mijas līdz 17. gs. beigām. Pārbaudes izrakumus veikusi arī Egita Ziediņa Alūksnes novada Alsviķu pagasta **Sauspurvu senkapos** 10,5 m² lielā platībā.

Viduslaiku **Mālpils baznīcā un kapsētā** veikti uzraudzības darbi Ritvara Rituma vadībā, šurfos un kriptā konstatētas kopumā 50 apbedījumu vietas, kas attiecināmas uz 14.–16. gadsimtu.

Jāatzīmē arī **antropologu pētījumi**. Guntis Gerhards no paleopatoloģiskā viedokļa izvērtējis 2008. un 2009. gadā arheoloģiskajos izrakumos četrās apbedījumu vietās iegūto antropoloģisko materiālu. Savukārt Gunita Zariņa antropoloģiski izvērtējusi Jūrkalnes Drēbnieku senkapu, Rūjienas Svētā Bērtuļa baznīcas un Madonas viduslaiku kapsētas apbedījumus, skatot jautājumu plašākā griezumā, piesaistot arī datus par paleodiētu. Pēdējie iegūti LU Ķīmijas fakultātes Analītiskās ķīmijas katedrā, izmantojot induktīvi saistīto plazmas maspektrometriju.